

MODIFICĂRI ȘI CONTRASTE ÎN STRUCTURA POPULAȚIEI PE GRUPE DE VÂRSTĂ ȘI SEXE ÎN UNITĂȚILE ADMINISTRATIVE ALE SECTORULUI MONTAN AL VĂII MOLDOVEI

Despina VASILCU

Cuvinte cheie: evoluție demografică, structură pe grupe de vârstă și sexe, factori istorici, mobilitate a populației, îmbătrânire demografică;

Mots clé: évolution démographique, structure par groupes d'âge et par sexes, facteurs historiques, mobilité de la population, vieillissement démographique;

Changements et contrastes dans la structure par groupes d'âge et par sexes dans les unités administratives du secteurs montagnoux de la Moldavie. L'élaboration des pyramides de la population offre la possibilité d'analyser la situation actuelle et d'avoir, à partir de celle-ci, une perspective sur l'évolution prochaine de la population. La configuration des pyramides est influencée par des facteurs historiques et par la mobilité de la population, qui a des conséquences évidentes sur la structure par groupes d'âge, à cause de la croissance des tendances de vieillissement ou de rajeunissement de la population, et aussi sur la structure par sexes, déterminée par la masculinisation ou la féminisation de la population. L'analyse comparative des diagrammes réalisés, à partir des données offerts par les recensements de la population, met en évidence plusieurs types de structures, chacun représentant la situation réelle, par groupes d'âge et par sexes, pour la période analysée.

Spre deosebire de piramida ideală, care reprezintă proiecția geometrică a unei populații, în care raporturile cantitative dintre sexe și dintre vârste ating un maximum de echilibru, cu alte cuvinte proporțiile ideale, configurația piramidei reale prezintă anumite oscilații, disimetrii care se constituie în importante indicii asupra raporturilor dintre sexe, a caracteristicilor demografice ale populației, în anumite intervale de timp. Întocmirea piramidelor populației oferă posibilitatea analizei situației prezente și, pe baza acesteia, a unei perspective asupra evoluției populației.

Împărțirea populației pe grupe de vârstă neuniforme (0-6, 7-12, 13-19, 20-64, și peste 65 ani), corespunzătoare recensământului populației din 1930, nu ne permite compararea acestora cu cele realizate la recensămintele ulterioare, dar ne oferă, totuși, posibilitatea surprinderii unei tendințe de evoluție a populației. Pentru piramidele realizate pe baza datelor de la recensămintele populației din 1966, 1977, 1992 și 2002 am respectat împărțirea pe grupe cincinale, cu limita superioară de vârstă fixată, la recensământul din 1966, la peste 65 ani, la cel din 1977, la 75 ani și peste, pentru ca la următoarele două recensăminte, ultima grupă de vârstă să fie stabilită la 85 ani și peste. Configurația piramidelor este influențată de factorii istorici (războaie), mobilitatea populației, mai accentuată, de regulă, la nivelul populației masculine, cu consecințe vizibile atât asupra structurii pe grupe de vârstă a populației prin accentuarea tendinței de îmbătrânire sau de întinerire a populației, cât și asupra structurii pe sexe, prin masculinizarea sau feminizarea populației. Analiza comparativă a diagramelor realizate la recensămintele din 1966, 1977, 1992, 2002

scoate în evidență mai multe tipuri, fiecare reprezentând situația reală, pe grupe de vârstă și sexe, pentru perioada respectivă.

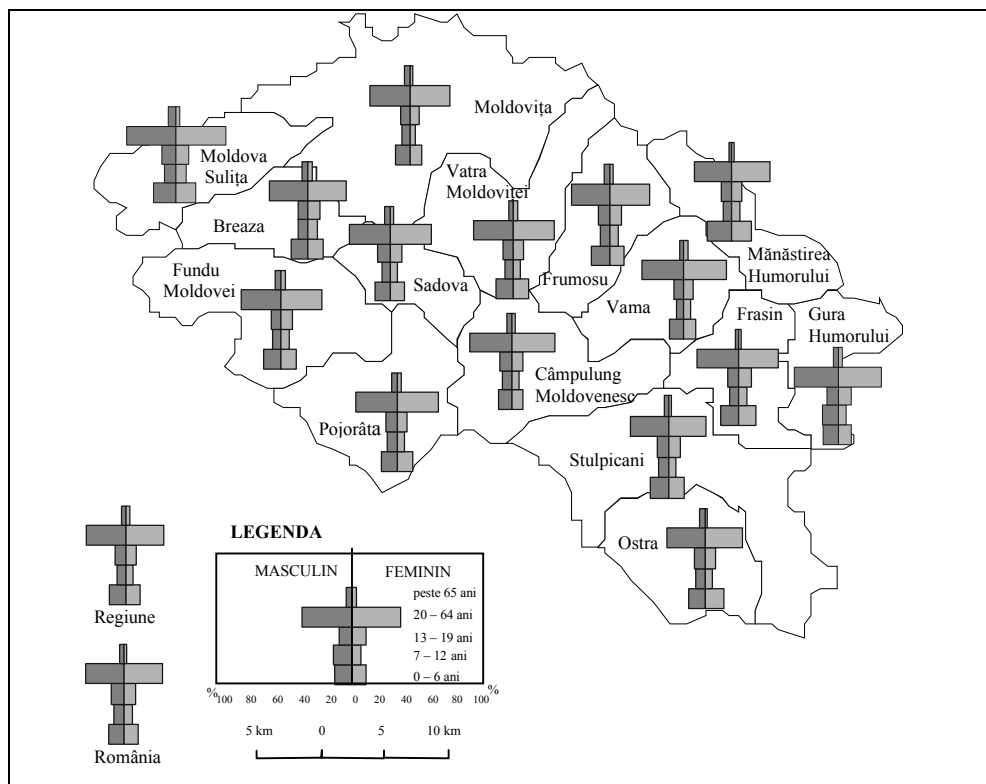

Fig. 1. Structura populației pe sexe și grupe de vârstă în anul 1930.

La recensământul din 1930, diagrama nu are forma tipică de piramidă, datorită disproporției evidente între grupa de vârstă 20-64 ani și celelalte grupe de vârstă, ceea ce dă impresia unei mari similitudini (figura 1). O analiză atentă evidențiază diferențe, atât pe grupe de vârstă și pe sexe, cât și în profilul teritorial:

- grupa de vârstă 0-6 ani este mai numeroasă, baza diagramei fiind mult mai bine reprezentată comparativ cu celelalte două grupe de vârstă (7-12 și 13-19 ani), iar reducerea celei de-a doua grupe, comparativ cu cea de-a treia, este cauzată, cu siguranță, de reducerea natalității în timpul și pe parcursul câtorva ani după primul război mondial, ca urmare a pierderilor de vieți, mai mari, la nivelul populației masculine;

- în toate cele 15 unități administrative analizate, grupa cu vârste între 13 și 19 ani este mai bine reprezentată numeric, comparativ cu grupa de vârstă 7-12 ani;

- în 11 din cele 15 unități administrative, la nivelul grupei de vârstă 7-12 ani, sexul masculin este mai bine reprezentat numeric (Câmpulung Moldovenesc, Gura Humorului, Moldova Sulița, Pojorâta, Frasin, Vatra Moldoviței, Frumosu, Moldovița, Stulpicani și Ostra, Mănăstirea Humorului), pentru ca în comunele Breaza, Fundu

Moldovei, Sadova și Vama, la nivelul aceleiași grupe de vârstă, să predomine populația feminină;

- în cazul grupe de vârstă 13-19 ani, situația este inversă: în 11 unități administrative, populația feminină este superioară celei masculine, excepție făcând comunele Pojorâta, Vama și Vatra Moldoviței. Predominarea populației feminine, în majoritatea comunelor, se datorează, probabil, unei mortalități infantile mai ridicate, în rândul băieților, dublată de ponderea superioară a fetițelor în totalul născuților vii;

- în cadrul grupe de 20-64 ani, foarte bine reprezentată numeric, populația feminină este excedentară în majoritatea unităților administrative, cu excepția Brezei și a Frasinului, în timp ce grupa de vârstă de 65 ani și peste se caracterizează prin predominanța populației masculine, o excepție de la tendința manifestată la celelalte recensăminte, când la naștere și în prima parte a vieții, proporția între sexe este favorabilă sexului masculin, pentru ca la vârste mai ridicate să devină favorabilă sexului feminin. Explicația proporției mai ridicate a populației feminine, în cadrul grupe de vârstă de 65 ani și peste, constă în faptul că, în general, condițiile de viață și de muncă ale bărbaților sunt mai grele, corelate cu riscul producerii unor accidente de muncă, cu consumul mai ridicat de alcool, ceea ce se reflectă într-o mortalitate mai ridicată la nivelul populației masculine.

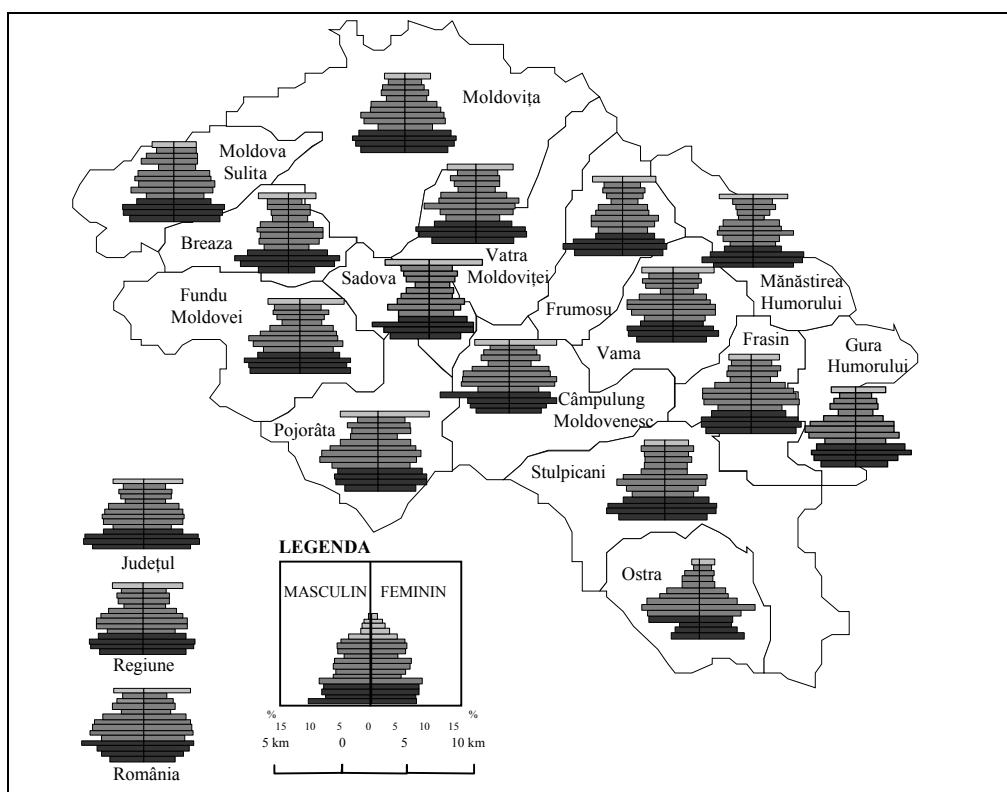

Fig. 2. Structura populației pe sexe și grupe de vârstă la recensământul din 1966.

Recensământul din 1966 este primul dintre cele analizate care abordează împărțirea populației pe grupe de vârstă și sexe cincinale, ultima grupă de vârstă fiind cea de 65 de ani. Comparativ cu cel din 1930, se confirmă legitatea demografică potrivit căreia în prima parte a vieții, până la 40-45, ani predomină populația masculină, în timp ce la vârste mai înaintate crește proporția populației feminine.

Configurația piramidelor ne permite evidențierea unor aspecte generale cu privire la situația demografică din perioada respectivă:

- baza piramidei, corespunzătoare grupei de 0-4 ani, este mai slab reprezentată comparativ cu următoarele grupe de vârstă (5-9 și 10-14 ani);

- vizibile sunt îngustările benzilor corespunzătoare grupei de vârstă 20-24 și 45-49 ani, cauzate de pierderile de vieți omenești din cele două conflagrații mondiale, de valorile ridicate ale mortalității, determinată de incidența mare a epidemiilor și de natalitatea redusă;

- vârful piramidelor, corespunzător populației vârstnice, este destul de bine reprezentat, explicația constând în faptul că pierderile din cel de-al doilea război mondial s-au resimțit mai ales la nivelul grupei tinere și adulte, în general sub 50 de ani.

Aspectul piramidelor realizate pe baza datelor de la recensământul din 1977 (figura 3) nu se deosebește foarte mult de cel al piramidelor din 1966, remarcându-se totuși anumite diferențe:

- îngroșarea bazei piramidei corespunzătoare grupelor de vârstă 0-4 și cu o suprareprezentare, în cazul tuturor unităților administrative, a grupei de 5-9 ani, așa numita „generație ceaușistă,” ca urmare a măsurilor legislative din noiembrie 1966, reflectate în valorile superioare ale natalității, aspect care se apropie, într-o oarecare măsură, de cel al piramidei ideale (Moldovița, Moldova Sulița);

- menținerea efilărilor determinate de cele două războaie mondiale mai pronunțată fiind cea corespunzătoare grupei de vârstă de 30-34 ani (cauzată de pierderile din cel de-al doilea război mondial) și cu tendințe de estompere a celei corespunzătoare grupei de 60-64 ani, determinată de primul război mondial;

- analiza raportului pe sexe, la nivelul grupelor de vârstă în profil teritorial evidențiază o disproporție favorabilă sexului feminin la grupa de vârstă 0-4 ani (Frumosu), 5-9 ani (Frasin, Vatra Moldoviței și Ostra), 10-14 ani (Pojorâta și Ostra), 15-19 ani (Breaza, Sadova, Frasin, Frumosu, Mănăstirea Humorului), 20-24 ani (Moldovița și Ostra), 25-29 ani (Gura Humorului, Frumosu, Ostra, Mănăstirea Humorului), 30-34 ani (Moldova Sulița, Vama, Mănăstirea Humorului) și la cea de 35-39 ani (Vama, Vatra Moldoviței și Stulpicani, Mănăstirea Humorului), situație mai puțin caracteristică, pentru că, așa cum am mai precizat, la aceste grupe de vârstă predomină populația masculină. Situația se confirmă în cazul piramidei realizată la nivel național, pentru ca la piramida vârstelor județului Suceava, să se observe aceeași predominanță a populației feminine la grupele 15-19 și 25-29 ani. Dacă ținem cont de faptul că anul realizării acestui recensământ corespunde perioadei de maximă industrializare, considerăm că dezechilibrul dintre sexe este cauzat, mai ales, de migrația masivă pentru muncă, fenomen care a cunoscut o intensitate crescândă în rândul populației masculine, și, mai puțin, de cauze biologice.

Diferențe sesizabile apar și la vârful piramidei, corespunzător populației vârstnice, care constau într-o efilare a acestuia, modificări care reflectă o reducere a acestei grupe de populație față de recensământul din 1966. La nivelul populației vârstnice predomină populația feminină, mai longevivă decât cea masculină, excepție

făcând comunele Moldova Sulița cu proporții mai mari ale bărbaților, la nivelul grupelor de vârstă de 60-64, 65-69, 70-74 ani, Breaza la grupa de 70-74 ani și Moldovița în cazul grupei de 65-69 ani, situație care poate fi explicată prin condițiile de viață mai grele ale femeii din aceste comune izolate, cu conștiințe negative asupra stării de sănătate, cea ce determină înregistrarea unor valori superioare ale mortalității feminine.

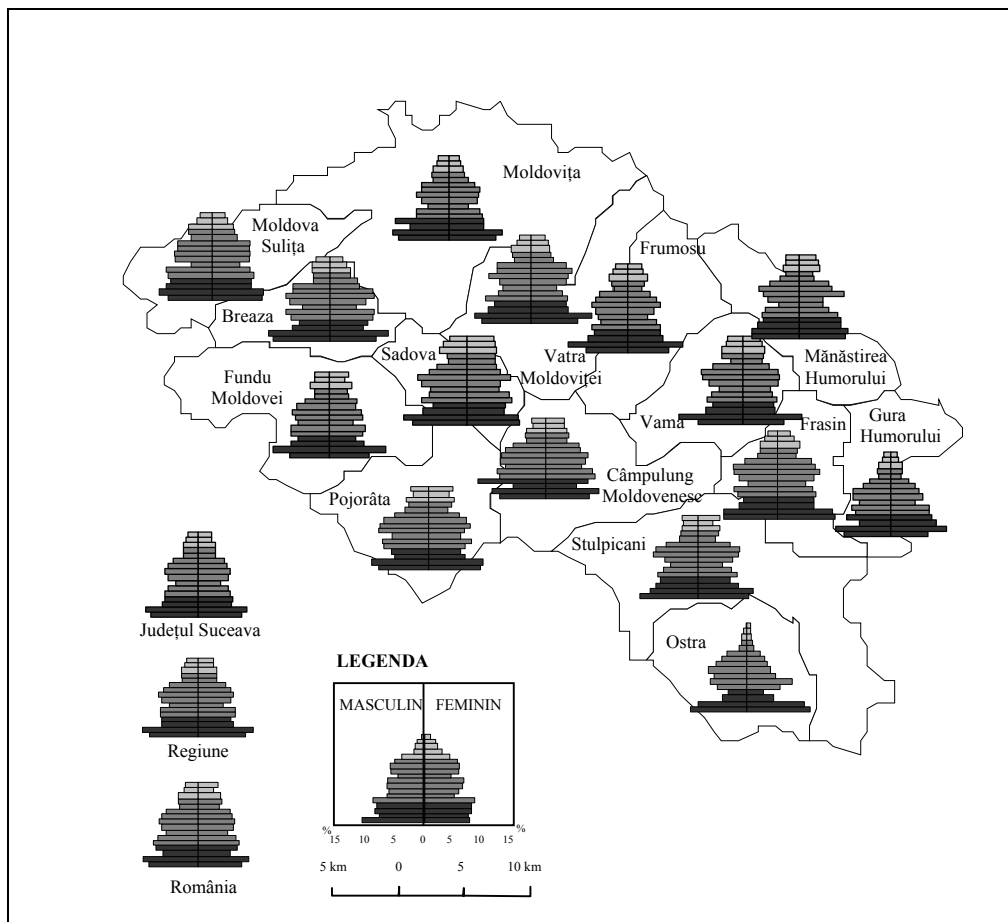

Fig. 3. Structura populației pe sexe și grupe de vârstă la recensământul din 1977.

Aspectele legate de structura populației pe sexe și grupe de vârstă trebuie analizate și comparativ, pentru a surprinde dinamica acestora în timp, care anunță, deja, începutul crizei demografice, evidențiată printr-o reducere a grupei de 0-4 ani, mai evidentă la Breaza, Moldova Sulița, Gura Humorului sau o stagnare a acesteia (Câmpulung Moldovenesc Frumosu, Fundu Moldovei).

Configurația piramidelor denotă prezența unor structuri maturizate, cu tendințe de îmbătrânire în majoritatea unităților administrative, mai accentuate, la Breaza și Gura Humorului, dar și menținerea unor structuri tinere cu tendință de maturizare

(Moldova Sulița, Ostra), cu o bază încă larg desfășurată și o proporție redusă a populației vârstnice.

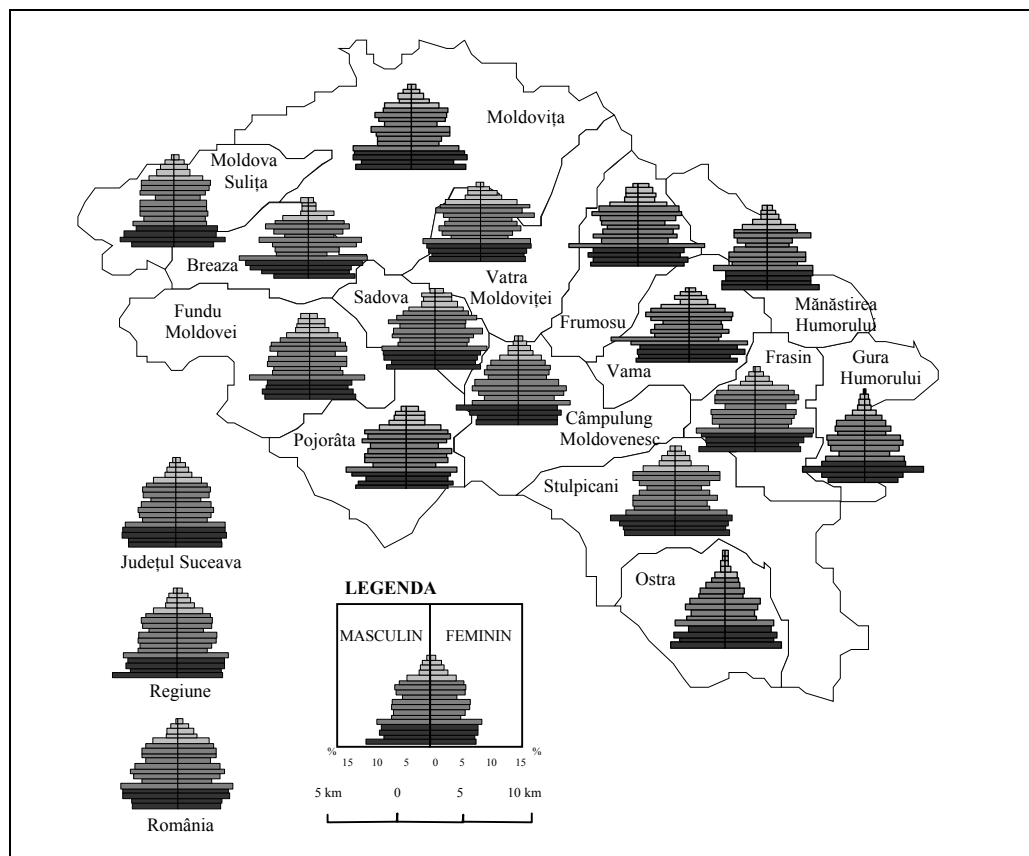

Fig. 4. Structura populației pe sexe și grupe de vârstă la recensământul din 1992.

Față de structurile spațiale descrise anterior, la recensământul din 2002 (fig.5) se produc modificări importante, determinate, pe de-o parte, de reducerea accentuată a natalității, iar pe de altă parte, de efectul regresiv al exodului rural, care pun în evidență structuri asemănătoare, comparativ cu cele din 1992 (fig.4) și net diferite față de cele caracteristice recensămintelor din 1977, 1966 și 1930. Diminuarea continuă a natalității a fost consecința diminuării continue a fertilității, fenomen care a determinat „contractia” bazei piramidei. Pe de altă parte, scăderea mortalității, la toate grupele de vârstă, a determinat creșterea duratei medii a vieții și, implicit, „îngroșarea” vârfului piramidei.

Analiza configurației piramidelor permite evidențierea următoarelor tipuri de structuri:

- structura maturizată, caracteristică unei singure unități administrative – Ostra, cu o tendință evidentă de reducere a ponderii populației tinere față de recensămintele anterioare, dar menținerea acesteia la un nivel destul de ridicat comparativ cu celelalte

unități administrative, și o pondere redusă a populației vârstnice (7,9%), explicată și printr-o valoare mai ridicată a mortalității;

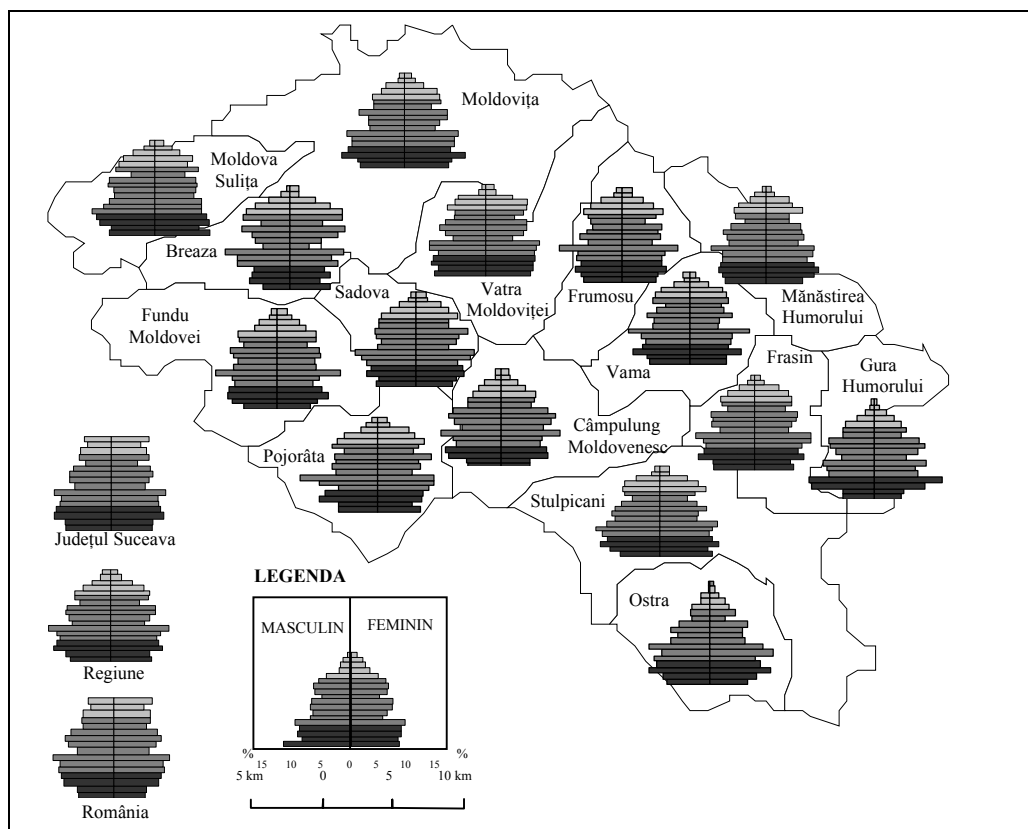

Fig. 5. Structura populației pe sexe și grupe de vârstă la recensământul din 2002.

- Structuri maturizate cu tendințe de îmbătrânire, caracteristice comunei Moldovița și orașului Gura Humorului, cu valori ale raportului tineri – bătrâni de 2,2 și 2,8;

- Structuri caracterizate printr-un proces incipient de îmbătrânire, în care raportul între grupele de vârstă tinere și vârstnice oscilează între 1,2 și 2. În cadrul acestei structuri se evidențiază două subtipuri:

- subtipul 1, care se manifestă printr-un proces mai accentuat de îmbătrânire (raportul între grupele extreme situându-se între 1,2 și 1,5), situație caracteristică comunelor Breaza și Pojorâta, Frumosu, Mănăstirea Humorului);

- subtipul 2, caracterizat printr-un proces moderat de îmbătrânire demografică, cu valori ale raportului între tineri și vârstnici apropiate de 2, este specific orașului Câmpulung Moldovenesc și comunelor Moldova Sulița, Fundu Moldovei, Sadova, Vatra Moldoviței, Vama, Frasin, Stulpicani). Este tipul care caracterizează, de altfel, întreaga regiune.

BIBLIOGRAFIE

- Apăvăloaci M.** (1965), *Contribuții la studiul geografic al așezărilor rurale din Moldova*, An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza”, Secț. II, b (Geol. – geogr.), XI, Iași.
- Apăvăloaci M., Chiriac D., Lupu N.** (1970), *Câteva aspecte geografico-economice referitoare la populația și așezările rurale din județul Suceava*, An. Șt. Univ. „Al. I. Cuza”, Secț. II, c, Geogr., XVI, Iași.
- Cucu V.** (1974), *Geografia populației și așezărilor omenești*, Edit. Did. și Ped., București.
- Erdeli G., Cucu V.** (2005), *România – Populație Așezări umane. Economie*, Edit. Transversal, București.
- Erdeli G., Dumitrache Liliana** (2001), *Geografia populației*, Edit. Corint, București.
- Ianoș I., Guran Liliana** (1995), *Comportamentul demografic recent al orașelor României*, St. și Cerc. de Geogr., Tom XLII, București.
- Iașu C.** (2002), *Depresiunea Rădăuților – Studiu de geografie umană*, Edit. Corson, Iași.
- Iosep I.** (1972), *Câteva considerații geografice privind populația și așezările omenești din județul Suceava*, Com. și ref. Geogr., Suceava.
- Iosep I.** (în colab. cu Barbu N. 1987), *Obcinele Bucovinei*, în „Geografia României”, III, Edit. Academiei, București.
- Muntele I.** (1998), *Populația Moldovei în ultimele două secole*, Edit. Corson, Iași.
-
- Ungureanu Al.** (1980), *Orașele din Moldova, studiu de geografie economică*, Edit. Academiei, București.
- Ungureanu Al., Groza, O., Muntele, I.** (2002), *Moldova, populația, forța de muncă și așezările umane în tranziție*, Ed. Corson, Iași.
- Vasilcu Despina** (2001), *Câmpulung Moldovenesc-tendențe demografice în perioada 1990-2002*, An. Univ. „Ștefan cel Mare”, Secț. Geogr.-Geol., An X, Suceava.
- * * * (1919), *Dicționar statistic al Bucovinei*.
- * * * *Recensământul general al populației și locuințelor României din 29 decembrie 1930*.
- * * * *Recensământul general al populației R. S. R. din 15 martie 1966*.
- * * * *Recensământul general al populației R. S. R. din 5 ianuarie 1977*.
- * * * *Recensământul general al populației României din 7 ianuarie 1992*.
- * * * *Recensământul general al populației României din 19 martie 2002*.

Departamentul de Geografie
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
E-mail: des_pina@yahoo.com